Lorena Mihelač

UVOD V GLASBENO TEORIJO 2

Program: PREDŠOLSKA VZGOJA
Modul: GLASBENO IZRAŽANJE

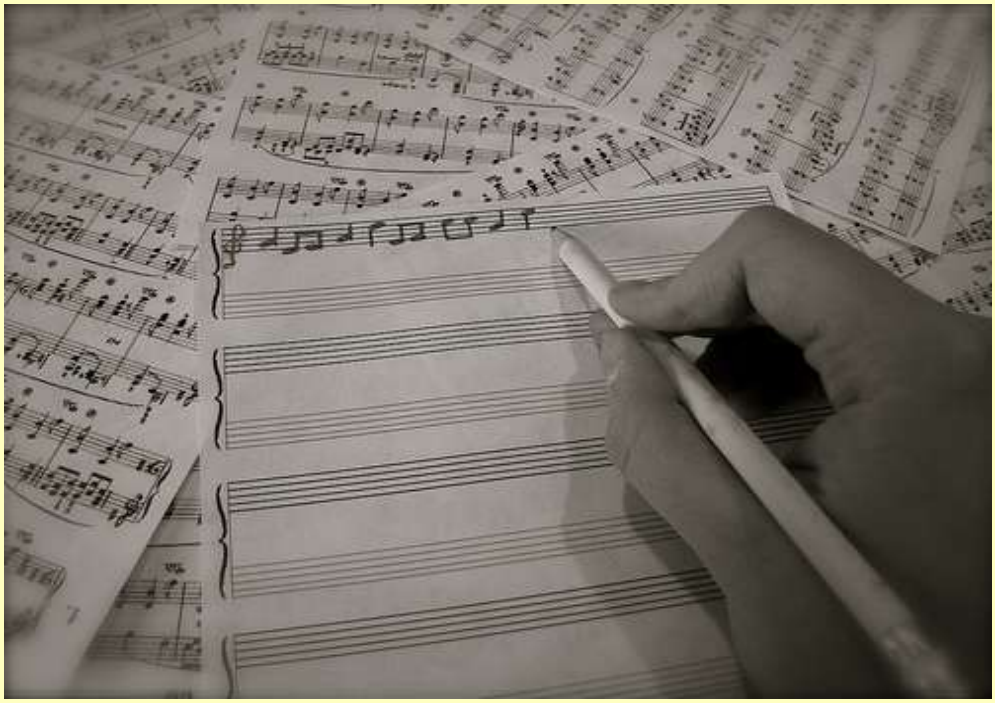

Vir: http://www.flickr.com

Ljubljana, maj 2009

Srednje strokovno izobraževanje

Program: **Predšolska vzgoja**
Modul: **Glasbeno izražanje**

Naslov učnega gradiva
Uvod v glasbeno teorijo 2

Ključne besede: **glasbena teorija, glasbeni elementi.**

Seznam kompetenc, ki jih zajema učno gradivo:
Spoznavanje osnovnih elementov glasbene teorije.
Razumevanje uporabnosti glasbenih elementov.
Seznanjanje z načini učenja glasbenih elementov.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

781(0.034.2)

MIHELAČ, Lorena
Uvod v glasbeno teorijo 2 [Elektronski vir] / Lorena Mihelač. -
El. knjiga. - Ljubljana : GZS, Center za poslovno usposabljanje, 2009. - (Srednje strokovno izobraževanje. Program Predšolska vzgoja. Modul Glasbeno izražanje)

Način dostopa (URL):
http://www.unisvet.si/index/index/activityId/8
2. - Projekt UNISVET

ISBN 978-961-6413-25-1

250903808

Avtor(ica): **Lorena Mihelač**
Recenzent(ka): **Andrej Ožbalt**
Lektor(ica): **Helena Kostelec**

Založnik: **GZS Ljubljana, Center za poslovno usposabljanje**
Projekt unisVET

URL: http://www.unisvet.si/index/index/activityId/82

Kraj in datum: **Ljubljana, marec 2009**

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons:
Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji.

Učno gradivo je nastalo v okviru projekta unisVET Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju s področja storitev za obdobje 2008-2012, ki ga sofinancirata Evropska unija preko Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina gradiva v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino nosi avtor.

Uvodni nagovor avtorja

»Uvod v glasbeno teorijo 2« je namenjen dijakom, ki obiskujejo program Predšolska vzgoja, vendar je v pomoč tudi vsem tistim, ki si želijo osvežiti spomin na področju glasbene teorije. Snov, ki je podana v učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 2« je nadaljevanje učnega gradiva »Uvod v glasbeno teorijo 1« in temelji na novih in težjih glasbenih elementih in pojmih v glasbi. Tako kot pri gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1« je v gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 2« podana snov, ki izhaja iz prakse, kjer je osnovno vodilo razumevanje glasbene teorije pri dijakih.

Vsaka nova snov vsebuje tokrat tudi vaje, ki služijo ne samo za utrjevanje snovi, ampak so podlaga za samostojno postavitev lastnih (podobnih) vaj kot za osvajanje novih glasbenih elementov in pojmov.

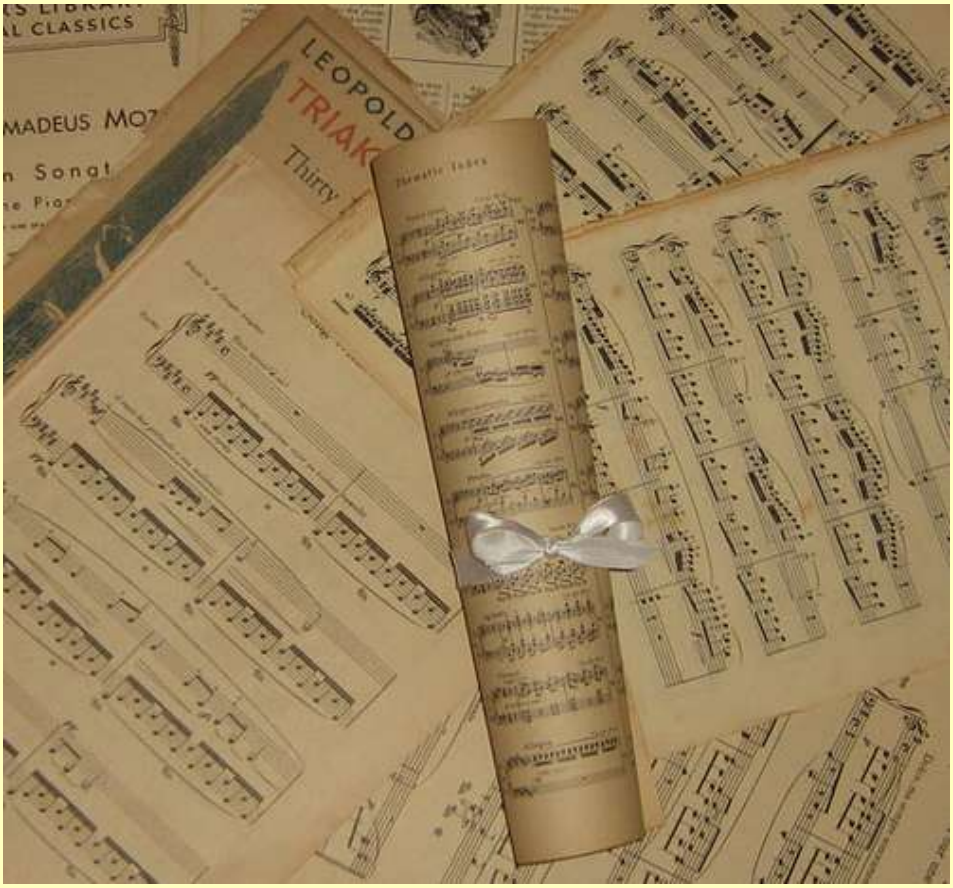

Vir: http://www.flickr.com

KAZALO VSEBINE

- **uvodni nagovor avtorja** **stran 3**
- **oktavne transpozicije** **stran 5**
- **dvojni višaji** **stran 8**
- **dvojni nižaji** **stran 10**
- **durove lestvice z nižaji (F, B, Es, As)** **stran 11**
- **taktovski načini $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, in $\frac{4}{4}$ takt** **stran 15**
- **metronom in metronomske označbe** **stran 18**
- **šestnajstinka** **stran 20**
- **punktirani ritem** **stran 21**
- **vezaj ali ligatura** **stran 24**
- **sinkopirani ritem** **stran 25**
- **triola** **stran 26**
- **literatura** **stran 28**
- **delovne naloge** **stran 29**

Opomba: vse slike, ki vsebujo note, pavze, črtovja, ključe ipd. tako kot druge slike, so avtorsko delo Lorene Mihelač, razen če pod sliko ni naveden drugi vir.

OKTAVNE TRANSPOZICIJE

Note v violinskem in basovskem ključu smo spoznali v učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1«. Prav tako je bila podana pojasnitev za uporabo pomožnih črt pod črtovjem in nad črtovjem.
»Uvod v glasbeno teorijo 2« obnavlja poznavanje not v violinskem ključu, tokrat iz 3., 4. in 5. oktave, ki ponavadi delajo največ problemov. Ker se pri pisanju not v teh oktavah čedalje bolj pogosto uporabljajo pomožne črte, bo beseda tudi o načinih, ki lahko bistveno olajšajo pisanje not v teh oktavah in so torej izredno praktični.

Kot vemo, imajo nekatere note iz druge oktave že pomožne črte:

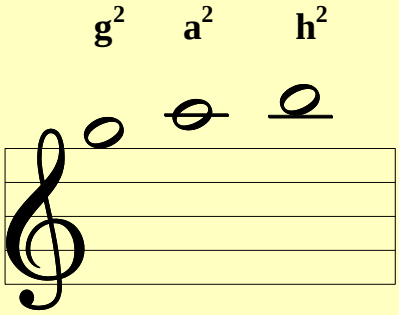

Tretja oktava se začne z noto c^3 in ima že dve pomožni črti nad črtovjem. Kot je razvidno iz spodnje slike, imajo note v tretji oktavi zelo veliko pomožnih črt, čeprav se ena pomožna črta uporablja lahko dvakrat (noto lahko pišemo prvič <u>nad</u> neko pomožno črto in to isto pomožno črto uporabljamo tako, da jo uporabimo drugič in zapisujemo noto <u>na</u> pomožni črti):

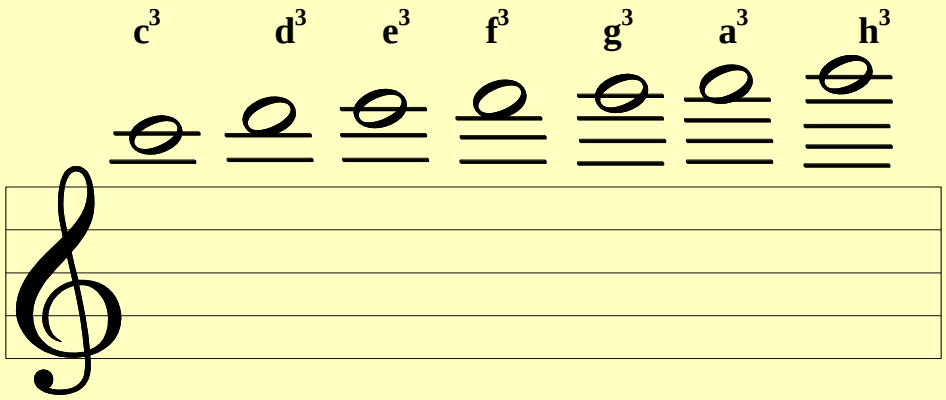

Če not ne poznamo dobro in če nam delajo pomožne črte preglavice, potem si lahko pomagamo tako, da note zapisujemo eno oktavo (osem tonov) nižje in uporabimo označbo 8va, s katero note zvišamo za 8 tonov. V tem slučaju govorimo o t. i. oktavni transpoziciji.
Torej, če zapišemo noto »f« v drugi oktavi in postavimo nad njo označbo »8va«, kateri ponavadi sledi tudi oklepaj (ta določa do kod sega zvišanje not), potem beremo to isto noto ne kot f^2, ampak kot noto $f^{3:}$

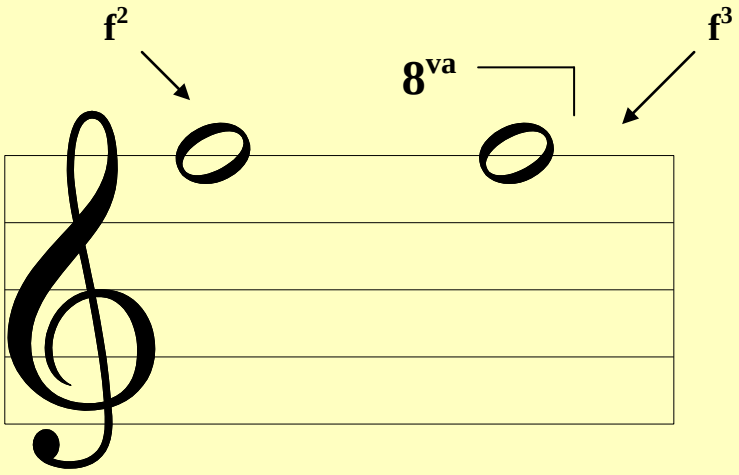

Če bi našo tretjo oktavo radi zapisali tako, da uporabimo čim manj pomožnih črt, bi mogli zapisati vse naše note v drugi oktavi in nad drugo oktavo zapisati označbo »8va« ter oklepaj. S tem bi našo drugo oktavo zvišali za osem tonov in bi jo brali kot tretjo oktavo:

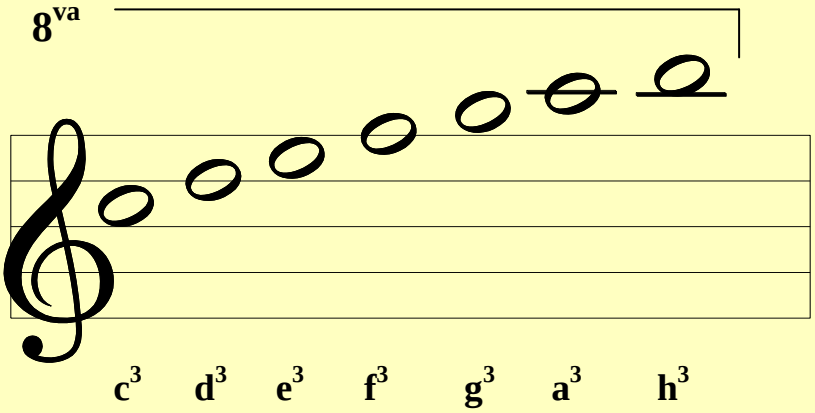

Enako velja za zvišanje celotne tretje oktave za osem tonov višje. Če note zapišemo v tretji oktavi in ji dodamo označbo 8va, pomeni da bomo te note brali kot note v četrti oktavi:

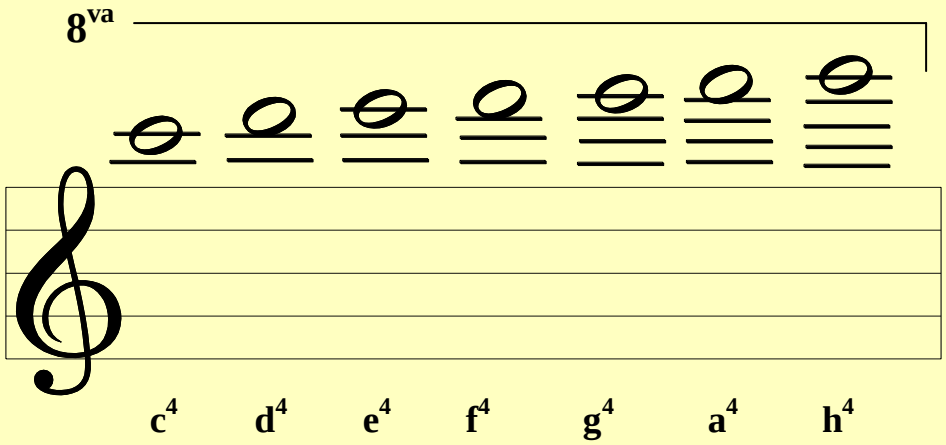

Pri zapisovanju note »c^5« zapišemo ponavadi noto z vsemi pomožnimi črtami kot noto »c^4« in jo s pomočjo označbe »8va« zvišamo za osem tonov, kar pomeni, da jo bomo brali kot noto »c^5«:

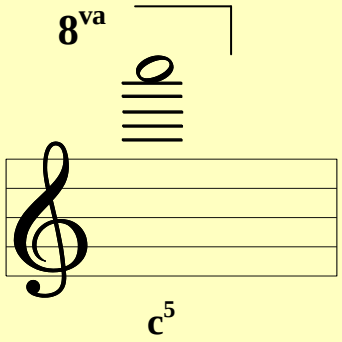

Enako velja za note v basovskem ključu, vendar uporabljamo za znižanje not (za osem tonov) označbo »8va bassa«. V spodnjem primeru bi note brez označbe bile E, D in C iz velike oktave. Ker je dodana označba »8va bassa«, jih beremo kot E^1, D^1 in C^1 iz nsprotne oktave:

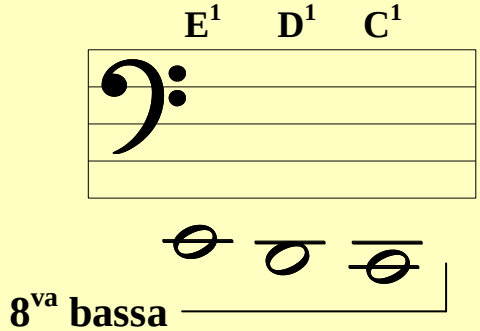

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 1.

ZANIMIVO ...

(vir:http://www.flickr.com)

Note v izjemnih primerih lahko zvišamo ali znižamo celo za dve oktavi. V tem primeru ravnamo enako kot pri oktavni transpoziciji, le da namesto 8va zapisujemo 15va (kvintdecima ali dvojna oktava)!

DVOJNI VIŠAJ

O višaju je bilo že besede v učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1«. Ton višamo s pomočjo višaja:

♯

Višamo tako, da najprej napišemo označbo višaja pred noto in šele nato samo noto. Tonu, ki je višan, dodamo končnico »is«. Najbolj zanimivo pa je dejstvo, da je en ton možno višati dvakrat in to s pomočjo t. i. dvojnega višaja:

X

Kot je razvidno s slike zgoraj, je označba dvojnega višaja podobna črki »X«. Tonu, ki ga višamo, dvakrat dodamo končnico »isis«. Torej ton »f« je enkrat višan »fis«, dvakrat višan pa »fisis«:

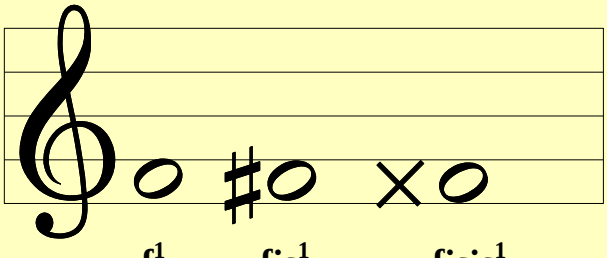

f^1 fis^1 fisis^1

Če bi iskali te note na klaviaturi, bi jih našli na naslednjih tipkah:

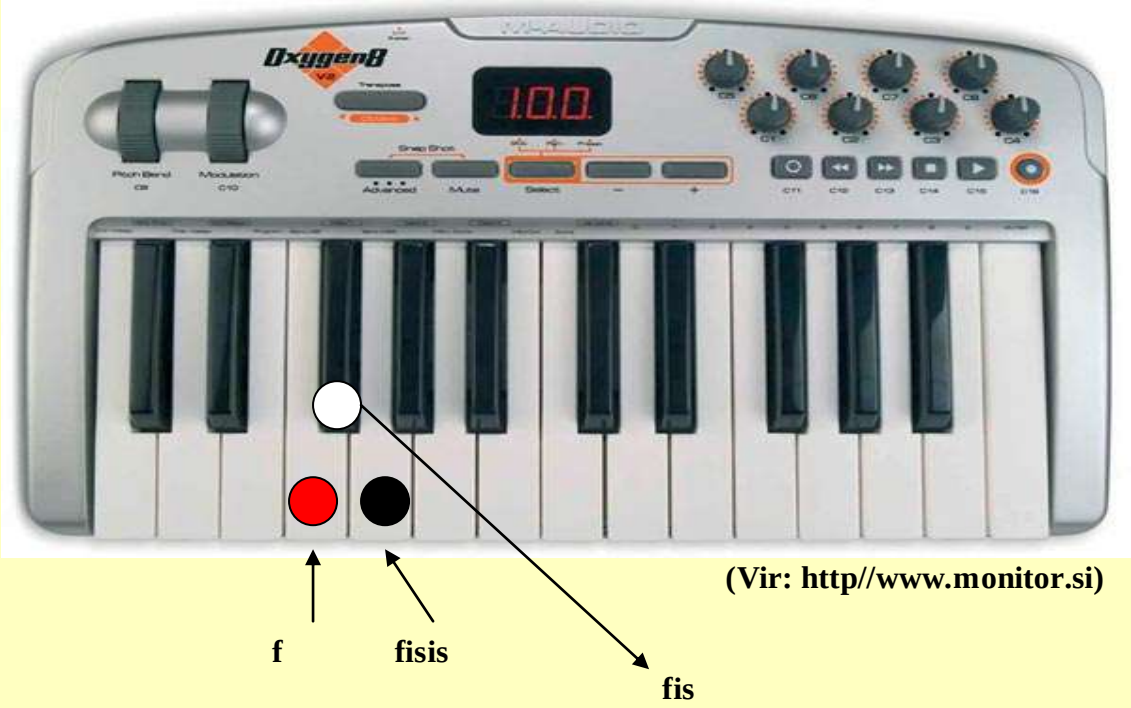

(Vir: http//www.monitor.si)

Kot je razvidno z zgornje slike, se nota »fisis« nahaja tam, kjer je tipka »g« na klaviaturi. Dejstvo je, da je možno en isti ton zapisati na dva načina, z dvema različnima notama, zveni pa enako. Temu rečemo v glasbi »enharmonija«. Na isti način je možno zamenjati višaje z nižaji in obratno (npr. »cis« z »des«, dis« z »es« itn. Glej sliko klaviature v učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1« na strani 23 oz. v poglavju o nižajih).

DVOJNI NIŽAJ

Tudi o nižaju je bilo besede v učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1«. Ton smo nižali z nižajem:

Tako kot pri višaju velja pravilo, da označbo nižaja pišemo pred noto. Tonu, ki smo ga nižali, smo dodali končnico »es«. Ton je možno ne samo dvakrat višati, ampak tudi dvakrat nižati. V tem primeru

pišemo pred noto kar dva nižaja zaporedoma in tonu dodamo končnico »eses«:

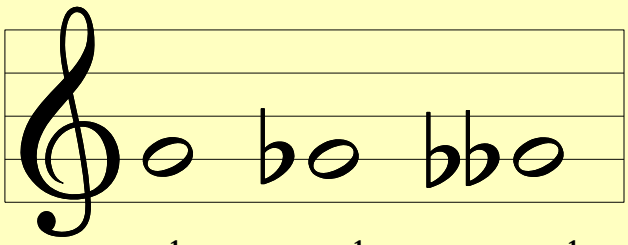

g^1 ges^1 $geses^1$

Na klaviaturi bi te tone poiskali na naslednjih tipkah:

(Vir: http//www.monitor.si)

ges^1 $geses^1$ g^1

Podobno kot je bilo pri dvojnem višaju, je razvidno z zgornje slike, da se ton »geses« nahaja na isti tipki kot ton »f« zaradi enharmonije.

DELOVNA NALOGA
Izpolni delovni list številka 2.

DUROVE LESTVICE Z NIŽAJI

O lestvicah smo govorili že v učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1«. Sesznanili smo se s C-dur lestvico in z nekaterimi lestvicami z višjem (G, D, A in E-dur). Poznamo tudi lestvice z nižajem in prva lestvica z nižajem je F-dur. Dobimo jo tako, da gremo od tipke »c« pet tonov navzdol:

F-dur lestvica

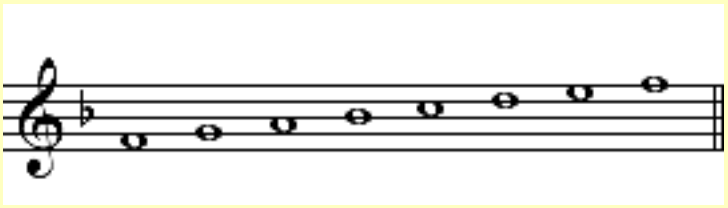

Za durove lestvice z nižajem velja isto pravilo kot za vse durove lestvice glede razporeditve poltonov in celih tonov v lestvici. Pol toni se nahajajo v lestvici med 3. in 4. tonom ter med 7. in 8. tonom. F-dur lestvica ima en nižaj »b« ali »hes«.

Če se spuščamo po klaviaturi spet za pet tonov <u>navzdol</u>, tokrat od tipke »f« (od F-dura), dobimo naslednjo lestvico z nižajem, B-dur:

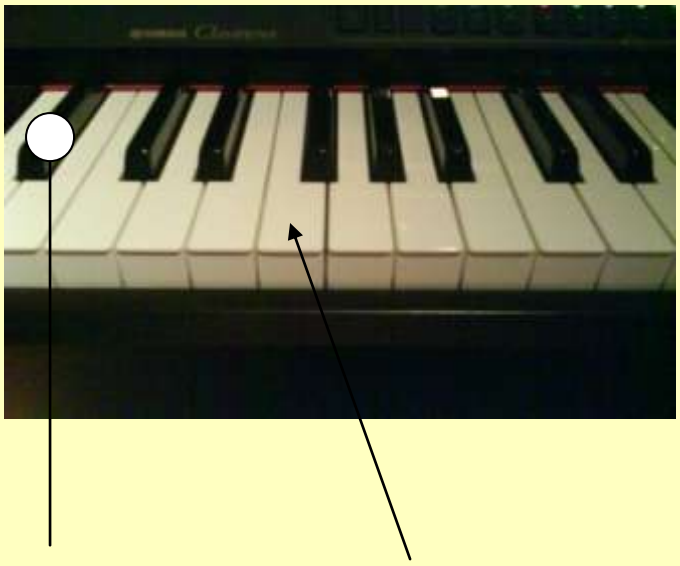

tipka »b« (hes) **tipka »f«**

B-dur lestvica

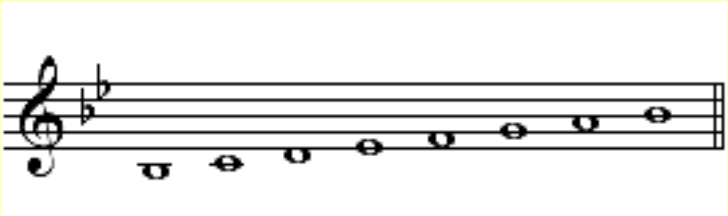

B-dur lestvica ima dva nižaja: »b« (hes) in »es«. Poltoni so med 3. in 4. tonom ter 7. in 8. tonom.

Naslednjo lestvico z nižajem dobimo tako kot F-dur in B-dur, torej s premikanjem po klaviaturi za pet tonov navzdol:

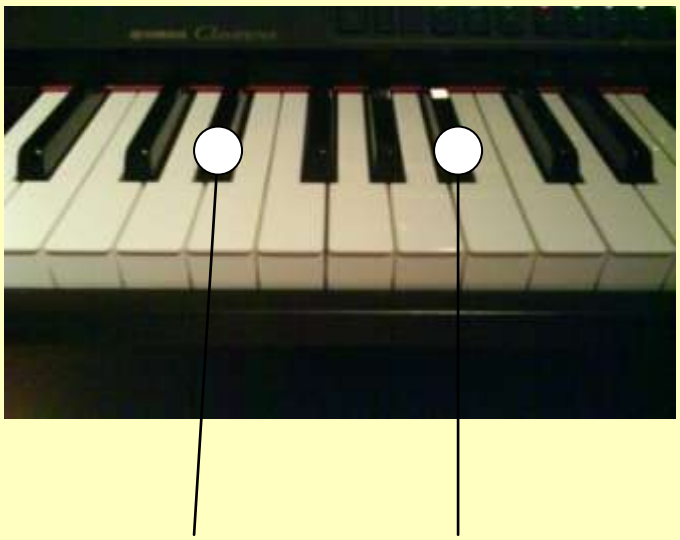

tipka es **tipka b (hes)**

Es-dur lestvica

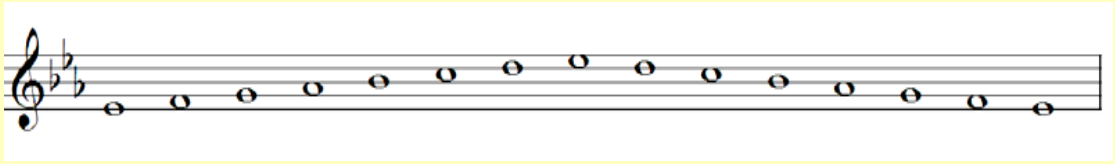

Es-dur lestvica ima tri nižaje: »b« (hes), »es« in »as«. Razporeditev poltonov in celih tonov je enak kot pri vseh durovih lestvicah.

Zadnja lestvica z nižajem, katero bomo spoznali v tem učnem gradivu, je As-dur lestvica, ki jo dobimo na podoben način kot ostale lestvice z nižajem, torej s premikanjem po klaviaturi za pet tonov navzdol od tipke »es«:

As-dur lestvica

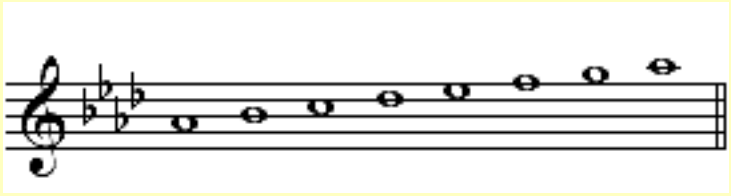

As-dur lestvica ima štiri nižaje in sicer »b« (hes), »es«, »as« in »des«. Razporeditev poltonov in celih tonov je enak kot pri vseh durovih lestvicah. Kot je razvidno z vseh teh štirih lestvicah z nižajem, je vrstni red nižajev (podobno kot pri lestvicah z višajem) enak. Začnemo vedno z nižajem »b«, njemu sledi nižaj »es« kot drugi nižaj po vrstnem redu, sledi »as« kot tretji nižaj po vrstnem redu in nazadnje še »des« (nižajev je tako kot višajev sedem, vendar jih v tem učnem gradivu ne bomo spoznali).

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 3.

TAKTOVSKI NAČINI

V učnem gradivu »Uvod v glasbeno teorijo 1« smo se seznanili z različnimi notnimi vrednostmi. Prav tako je bilo besede o razdelitvi notnega črtovja s pomočjo taktne črte oz. taktnice. Dejstvo je, da taktne črte ne moremo postaviti kjer koli, če želimo v enem taktu imeti enaki seštevek notnih vrednosti. Da ne bi prišlo do različnih seštevkov v enem taktu, uporabljamo eno pravilo, ki mu rečemo taktovski način. Taktovski način je sestavljen iz dveh številk v obliki ulomka, vendar ulomčne črte ne uporabljamo:

$$\frac{2}{4}$$

Podobno kot pri matematičnem ulomku se zgornji številki reče »števec«, a spodnji številki »imenovalec«. Števec pove, koliko notnih vrednosti pišemo v takt (lahko je to samo ena nota ali več, ki dajejo skupni seštevek vrednosti). Imenovalec pove, kaj je glavna enota oz. »doba«. Doba je lahko:

- **šestnajstinka, kar pomeni, da bomo v imenovalcu pisali številko 16,**
- **doba je lahko osminka in v tem primeru pišemo v imenovalcu številko 8,**
- **doba je lahko četrtinka in v tem primeru pišemo v imenovalcu številko 4,**

- **doba je navsezadnje tudi lahko polovinka in v tem primeru pišemo v imenovalcu številko 2.**

Najbolj pogosto uporabljamo četrtinko v imenovalcu, zlasti v otroški pesmi, ljudski pesmi, manj pogosto osminko v imenovalcu, zelo redko pa šestnajstinko ali polovinko v imenovalcu.

Če bi torej zapisali naslednji taktovski način:

$$\frac{2}{4}$$

bi imeli t. i. dvočetrtinski takt (taktovski način), kjer števec pove, da v vsakem taktu lahko zapišemo dve dobi (številka dve v števcu), a doba je četrtinka (številka 4 v imenovalcu). To poenostavljeno pomeni, da v vsaki takt lahko zapišemo dve četrtinki (doba je četrtinka) oz. eno polovinko (ker ena polovinka velja za dve četrtinki) oz. štiri osminke (ker je potrebno napisati štiri osminke, da bi dobili skupno vrednost oz. seštevek dveh četrtink).

Podobna situacija je pri $\frac{3}{4}$ taktu (tričetrtinskem taktu) in $\frac{4}{4}$ taktu (štiričetrtinskem taktu). Vsakič upoštevamo števec zgoraj v ulomku, ki pove, koliko lahko napišemo v takt in seveda dobo v imenovalcu, ki določa končni seštevek v taktu.

Za lažje razumevanje nekaj primerov:

primer 1 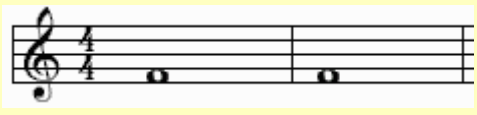

V primeru 1 je razviden violinski ključ, za njim pa taktovski način, ki je $\frac{4}{4}$ takt. To pomeni, da so v vsakem taktu lahko štiri dobe, a doba je četrtinka. V vsakem taktu so zapisane celinke, kar je možno, ker ena celinka ustreza skupnem seštevku od štiri četrtink.

primer 2 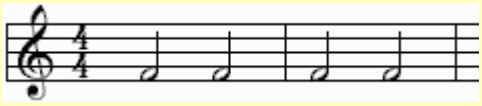

V primeru 2 je razviden violinski ključ, za njim pa taktovski način, ki je $^{4}_{4}$ takt. To pomeni, da so v vsakem taktu lahko štiri dobe, a doba je četrtinka. V vsakem taktu so sedaj napisane po dve polovinki, kar je možno, ker vrednost ene polovinke ustreza skupnemu seštevku dveh četrtink. Če torej seštejemo dve polovinki skupaj (2 + 2), dobimo skupno število od 4 dob.

primer 3 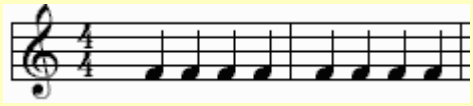

V primeru 3 je razviden violinski ključ, za njim pa taktovski način, ki je $^{4}_{4}$ takt. To pomeni, da so v vsakem taktu lahko štiri dobe, a doba je četrtinka. V vsakem taktu so napisane sedaj štiri četrtinke. Vsaka četrtinka velja za eno dobo in skupni seštevek štirih četrtink daje končno vrednost štirih dob, kolikor zahteva števec v taktovskem načinu.

primer 4 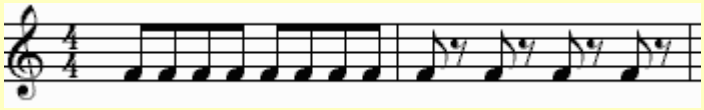

V primeru štiri vidimo v vsakem taktu osminke. V prvem taktu jih je osem. Če se spomnimo iz učnega gradiva »Uvod v glasbeno teorijo 1«, potem potrebujemo dve osminki za eno četrtinko, kar pomeni, da je skupni seštevek osmih osmink pravilen. V drugem taktu imamo celo osminske pavze, vendar se situacija bistveno ne spremeni, ker ena osminska pavza ostreza vrednosti ene osminke, kar pomeni, da ena osminka in ena osminska pavza v skupnem seštevku dajeta vrednost ene četrtinke. Tudi v drugem taktu je skupni seštevek pravilen.

POZOR!

Ne smemo pozabiti, da ima vsaka nota ustrezno pavzo, katere vrednost je enaka noti. Če dopolnjujemo kakšen ritmični primer, v katerem moramo manjkajoče dobe oz. notne vrednosti dopolniti, potem ga lahko dopolnimo ali z notami (ki so lahko različne ali enake) ali s pavzami (ki so lahko različne ali enake). Vedno je glavno vodilo skupni seštevek dob v enem taktu.

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 4.

METRONOM

Velikokrat se nekdo sprašuje pri izvajanju nekega taktovskega načina, koliko hitro ga je treba izvajati. V glasbi se uporabljajo v ta namen označbe, ki povedo, koliko hitro je treba neko glasbo izvajati, kot je npr. adagio (počasi), allegro (hitro), presto (zelo hitro) itn. Vendar so te označbe dokaj abstraktne in se doživljajo zelo subjektivno. Kar je za nekoga zelo hitro, je za drugega hitro, kar je za nekoga zelo počasi, je za drugega zmerno počasi.

Izredno priročna naprava za ugotavljanje hitrosti je t. i. metronom, ki ga je 1812 izumil Dietrich Nikolaus Winkel, ko je eksperimentiral z nihali. Dejstvo je, da sodobnemu metronomu rečemo tudi Mälzelov metronom (ang. the Mälzel Metronome) iz enostavnega razloga, ker Winkel svoje zamisli ni primerno varoval. Tako je leta 1816 Johann Nepomuk Mälzel dobil Winklove konstrukcijske zamisli in patentiral metronom.

mehanični metronom **elektronski metronom**

(Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Metronom)

V praksi se velikokrat uporablja metronom za ugotavljanje hitrosti neke skladbe, zelo pogosto pa v bolj sodobnih skladbah, kjer skladatelji določajo hitrost, v kateri naj bi se izvajala njihova skladba. Zlasti začetniki, ki se učijo glasbila, uporabljajo metronom iz enostavnega razloga, ker velikokrat pohitevajo ali upočasnjujejo v skladbi, namesto da bi izvajali isti tempo (hitrost). Metronom pomaga v teh primerih uravnovesiti hitrost in razviti občutek za enakomerno hitrost. V glasbeni literaturi ponavadi pišejo metronomske označbe npr. M.M=60, ali M.M=130 itn. Označba M.M pomeni okrajšava za Mälzelov metronom, številka za črkami pa število nihajev v eni minuti. Torej če piše za M.M številka 60, pomeni da imamo 60 nihajev v minuti, kar ustreza hitrosti ene sekunde v minuti.

ŠESTNAJSTINKA

Z razdelitvijo ene četrtinke na štiri enake dele dobimo notno vrednost, ki ji rečemo šestnajstinka. Posamično jo pišemo z dvema zastavicama, več šestnajstink skupaj pa podobno kot osminke, skupaj s prečkami, vendar sta za razliko od osmink sedaj dve:

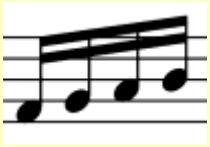

Vratove pri notah pišemo ali navzgor ali navzdol, odvisno kje se nota v črtovju nahaja. Če je večina not pod tretjo črto v črtovju, potem pišemo vratove navzgor. Če je več not v skupini šestnajstink nad tretjo črto, potem pišemo vratove navzdol (glej v spodnjem primeru basovski ključ). V violinskem ključu vidimo tudi, da se od tega pravila odstopa, to pa zaradi tega, ker sta v istem črtovju dva glasova, eden zgoraj, ki se piše z vratovi navzgor, in v istem črtovju glas spodaj, ki se piše z vratovi navzdol:

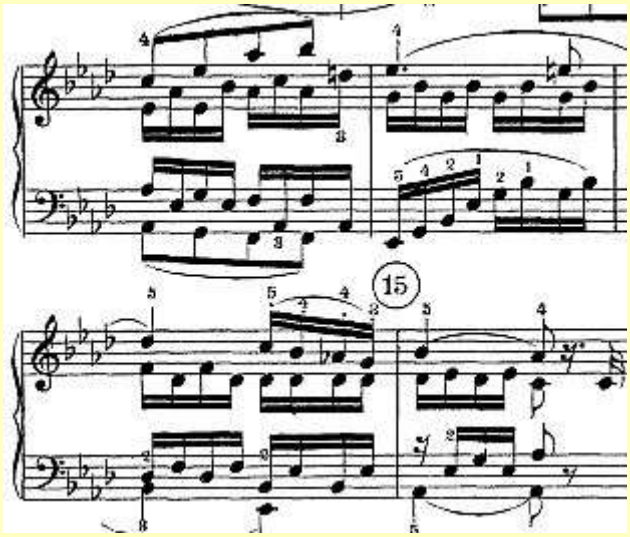

Tudi šestnajstinka ima svojo ustrezno pavzo po vrednosti, ki ji rečemo šestnajstinska pavza in se piše tako kot četrtinska in osminska pavza med 2. in 4. črto v notnem črtovju:

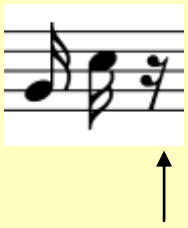

šestnajstinska pavza

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovna lista številka 5 in 9.

PUNKTIRANI RITEM

Vsakem ritmu, ki ima dodano piko na desni strani note oz. pavze, rečemo punktirani ritem. Ime izhaja iz latinske besede »punctum«, kar pomeni pika. Namen pike za noto ali pavzo je ta, da podaljša vrednost note (pavze) za pol njene vrednosti. Oglejmo si razlago nekaterih primerov:

primer 1 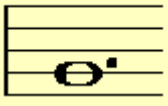

V primeru 1 vidimo celinko s piko. Celinka brez pike traja štiri dobe, vendar ker ji je dodana pika, se njena vrednost podaljša za pol. To pomeni, da ji bomo prišteli še dve dobi (polovica od štiri je dva) in bo sedaj celinka s piko trajala kar šest dob.

primer 2 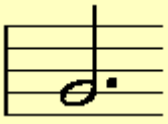

V primeru 2 vidimo polovinko s piko. Polovinka traja dve dobi, ker ima piko, se ji dodala še pol njene vrednosti (polovica od dve je ena), kar pomeni, da polovinka s piko traja tri dobe.

primer 3 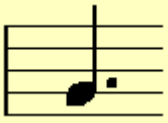

V primeru 3 je napisana četrtinka s piko. Ena četrtinka traja eno dobo, če ima dodano piko, potem pa dobo in pol (polovica ene dobe je pol).

primer 4 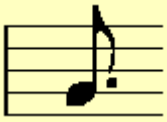

Najbolj težko je mogoče pojasniti eno osminko s piko. Sama osminka traja pol dobe, zaradi dodane pike pa tričetrt dobe. Če izhajamo iz tega, da ima ena polovinka dve šestnajstinki, potem je polovica teh dveh šestnajstink – ena šestnajstinka. Vsaka šestnajstinka traja samo četrt dobe, torej seštevek treh šestnajstink je tričetrt dobe.

Tudi pavze lahko podaljšamo s piko. Glede podaljšanja njihove vrednosti velja enako pravilo kot za note.

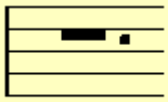

Celinska pavza s piko traja tako kot celinka s piko – šest dob.

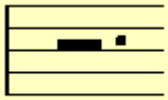

Polovinska pavza s piko traja tako kot polovinka s piko – tri dobe.

Četrtinska pavza s piko velja tako kot četrtinka s piko – dobo in pol.

Osminska pavza s piko velja tako kot osminka s piko – tričetrt dobe.

DELOVNA NALOGA
Izpolni delovni list številka 6.

POZOR!

Pika za noto nima istega pomena kot pika nad noto ali pika pod noto. Če je pika za noto, potem podaljša noto za pol njene vrednosti. V kolikor se nahaja pika pod ali nad noto, potem pomeni pika način izvajanja »staccato« (kratko):

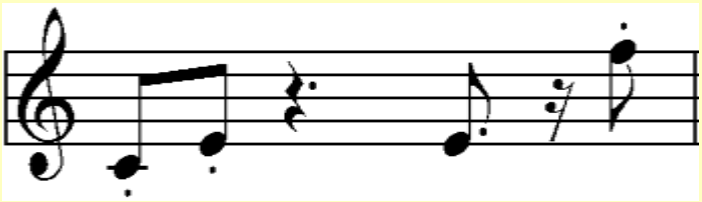

Pike, ki so v zgornjem primeru napisane pod noto ali nad noto, pomenijo način izvajanja staccato oz. kratko!

VEZAJ ALI LIGATURA

V glasbi se zelo pogosto uporablja t. i. vezaj ali ligatura. Vezaj ali ligatura je lok, ki nam prav tako omogoča podaljšanje notne vrednosti. Praviloma se podaljša nota na začetku loka za tisto na koncu loka (prvi noti na začetku loka prištejemo vrednost tiste note, ki se nahaja na koncu loka). Možno je tudi, da je lokov več, kar pomeni, da podaljšamo noto na začetku loka s tistimi notami, ki so vezane z njo z lokom.

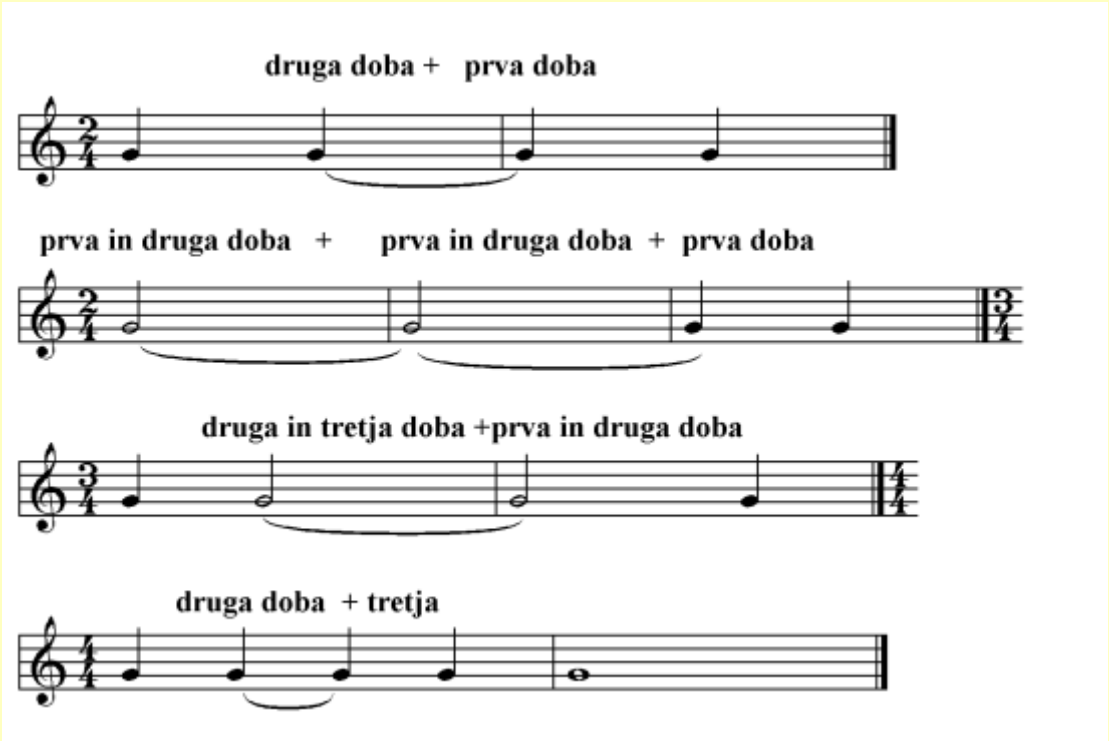

Zapomnimo si, da vezaj lahko uporabimo iz enega v drugi takt, lahko pa uporabimo vezaj znotraj takta, tako kot je to razvidno iz četrtega primera v zgornjem notnem primeru.

DELOVNA NALOGA

Izpolni delovni list številka 7.

SINKOPIRANI RITEM

Sinkopa je ritmična posebnost, ki nastane takrat, ko prenesemo poudarek s težke dobe (teza oz. thesis) na lahko dobo (arza oz. arsis). Pri sinkopiranem ritmu torej premeščamo metrični poudarek s poudarjene na nepoudarjeno dobo. V vsakem taktovskem načinu obstaja dogovor, kje je glavni metrični poudarek. V $^{2}_{4}$ taktovskem načinu je poudarek na prvi dobi, druga doba je nepoudarjena, v $^{3}_{4}$ taktovskem načinu je prva doba poudarjena, drugi dve nepoudarjeni, v $^{4}_{4}$ taktu je prva doba poudarjena, tretja malo manj, druga in četrta doba sta nepoudarjeni.

Na spodnjem notnem primeru so lepo razvidne poudarjene oz. nepoudarjene dobe. Poudarjene (teze) označujemo s črtico, nepoudarjene z malim polkrogom:

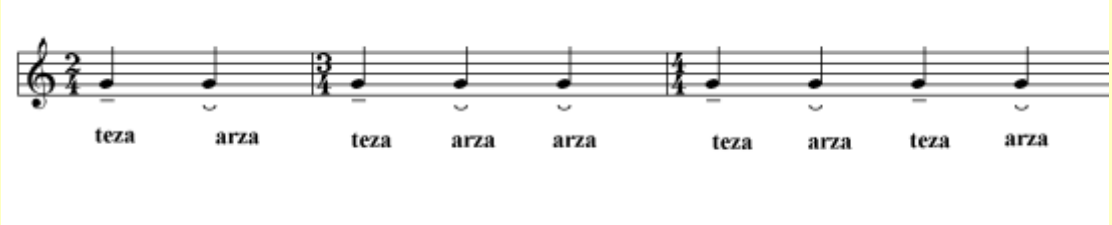

Če pogledamo spodnji notni primer, vidimo označene sinkope, ki so nastale tako, da smo uporabili vezaj (loki v $^{2}_{4}$ in v prvem primeru v $^{3}_{4}$ taktu). Z vezajem smo podaljšali drugo dobo v taktu in jo vezali za prvo dobo v naslednjem taktu, ter tako prenesli poudarek na nepoudarjeno dobo. V tretjem in v četrtem primeru je sinkopa nastala na drugi dobi z uporabo večje notne vrednosti (polovinke v 3.

in 4. primeru) in namesto da bi poudarili prvo dobo, poudarjamo drugo dobo. Sinkope so v glasbi zelo pogoste in močno popestrijo ritem. Zlasti se uporabljajo v jazz glasbi.

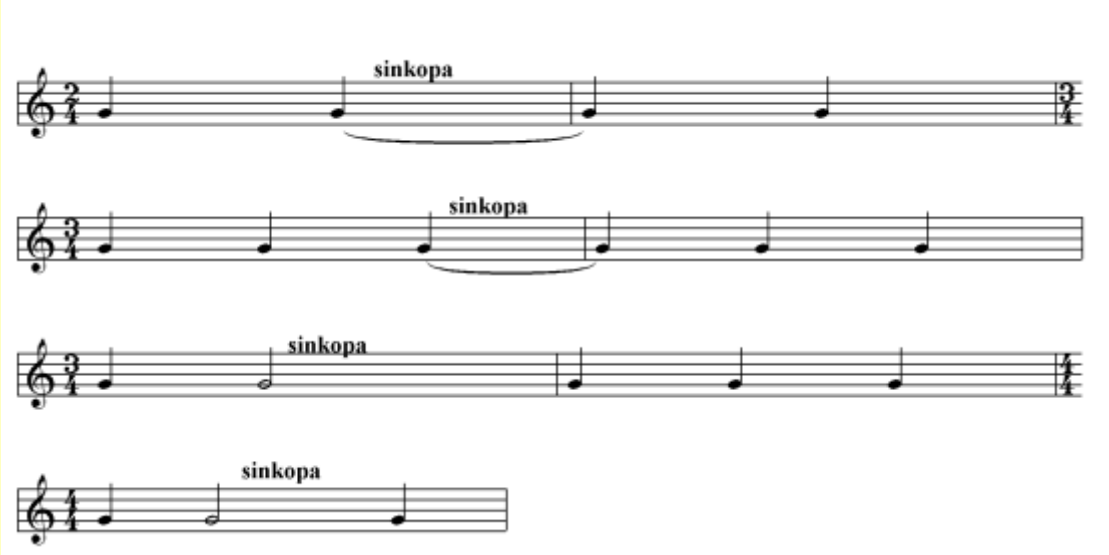

ZANIMIVO ...

(vir:http://www.flickr.com)

Pojem sinkope se ne uporablja samo na področju glasbe. Na področju medicine pomeni »sínkopa« nenadno kratkotrajno nezavest zaradi možganske ishemije (pomanjkanje krvi v delu organa ali organizma zaradi stisnjenja ali obstrukcije arterije).

TRIOLA

Če delimo eno dobo na tri enake dele, dobimo ritmično posebnost, ki ji rečemo triola. Lahko delimo celinko, polovinko, četrtinko, osminko oz. šestnajstinko na tri dele (delitev manjše ritmične vrednosti skoraj da ni smiselna). Pri t. i. pravilni delitvi ene celinke dobimo dve polovinki. Če jo delimo na tri dele (nepravilna delitev), dobimo polovinsko triolo. Vrednost dveh polovink je enaka trem polovinkam,

ki so vezane skupaj kot ena polovinska triola. Posebnost pri pisanju triole je uporaba loka in številke »tri« (glej spodnji primer). V kolikor ne bi uporabljali številke tri, potem ne bi imeli triole.

delitev celinke na tri dele oz. dva dela

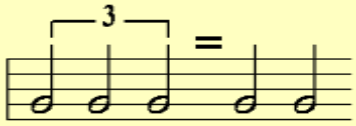

Pri delitvi polovinke na tri dele dobimo eno četrtinsko triolo, ki po vrednosti ustreza dvema polovinkama, ki ju dobimo s pravilno delitvijo polovinke.

delitev polovinke na tri dele oz. na dva dela

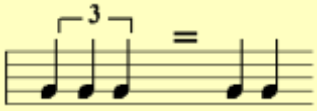

Pri deltivni četrtinke na tri dele dobimo eno polovinsko triolo, ki po vrednosti ustreza dvema osminkama, ki ju dobimo s pravilno delitvijo ene četrtinke.

delitev četrtinke na tri dele oz. na dva dela

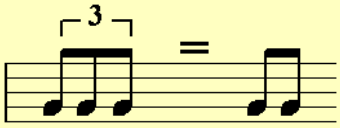

V glasbeni literaturi se triole pišejo različno. Nekje so loki polkrožni, drugje pa spet oglati. Obstajo tudi razlike pri pisanju številk. Nekje se pišejo pokončno, drugje pa spet poševno:

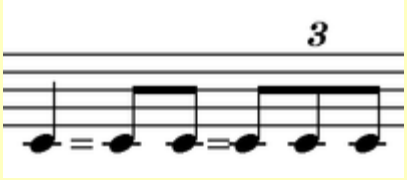

Na zgornjem primeru vidimo poševno pisanje številke tri pri trioli. Loka ni, je pa prisotna številka »3«. Tudi takšno pisanje triol je običajno.

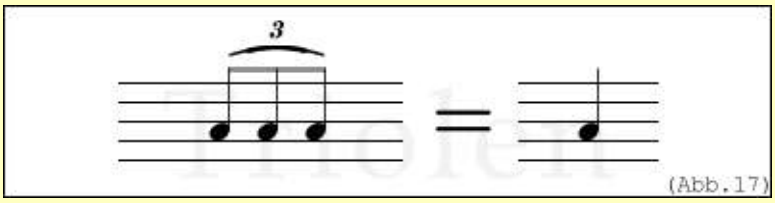

(Vir: http://www.vocalszene.de/workshop/noten/images/triolen.jpg

Zgornji primer kaže uporabo polkrožnega loka pri pisanju triole.

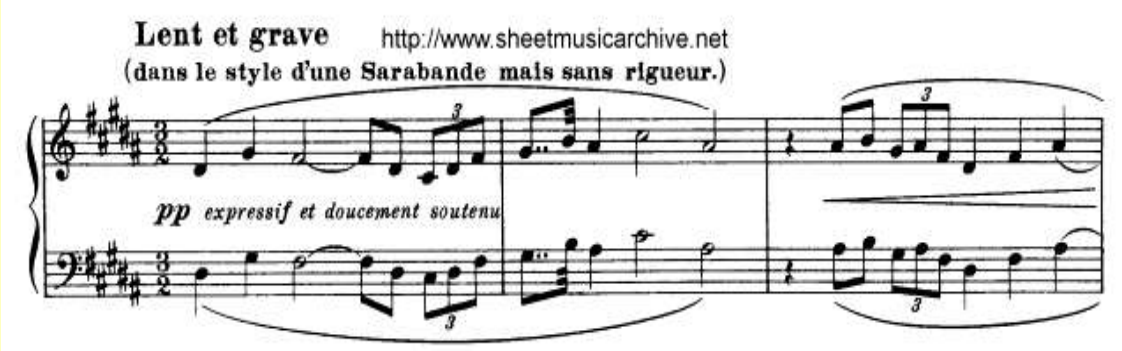

Še en primer pisanja triole samo s številko tri (prvi in tretji takt). Glasbeni odlomek je iz Debussyeve Sarabande za klavir.

DELOVNA NALOGA
Izpolni delovni list številka 8.

LITERATURA

1. **Michels, U. (2002). *Glasbeni atlas.* Ljubljana: Državna založba Slovenije.**
2. **Mihelčič, P. (1998). *Teorija glasbe.* Ljubljana: Državna založba Slovenije.**

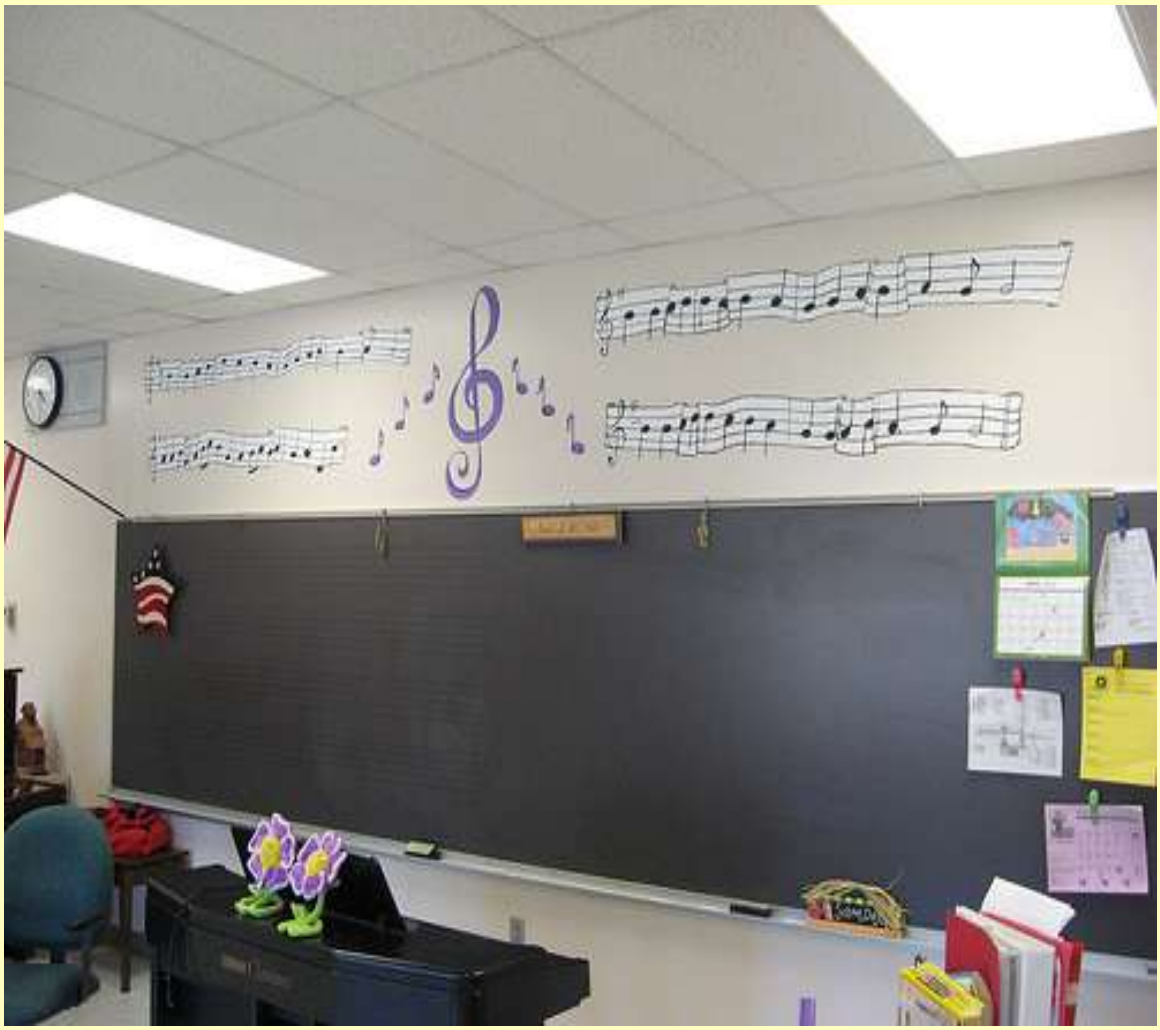

(Vir:http//www.flickr.com)

DELOVNA NALOGA
1

Reši naslednje naloge. Ugotovi, katere note so in jih napiši.

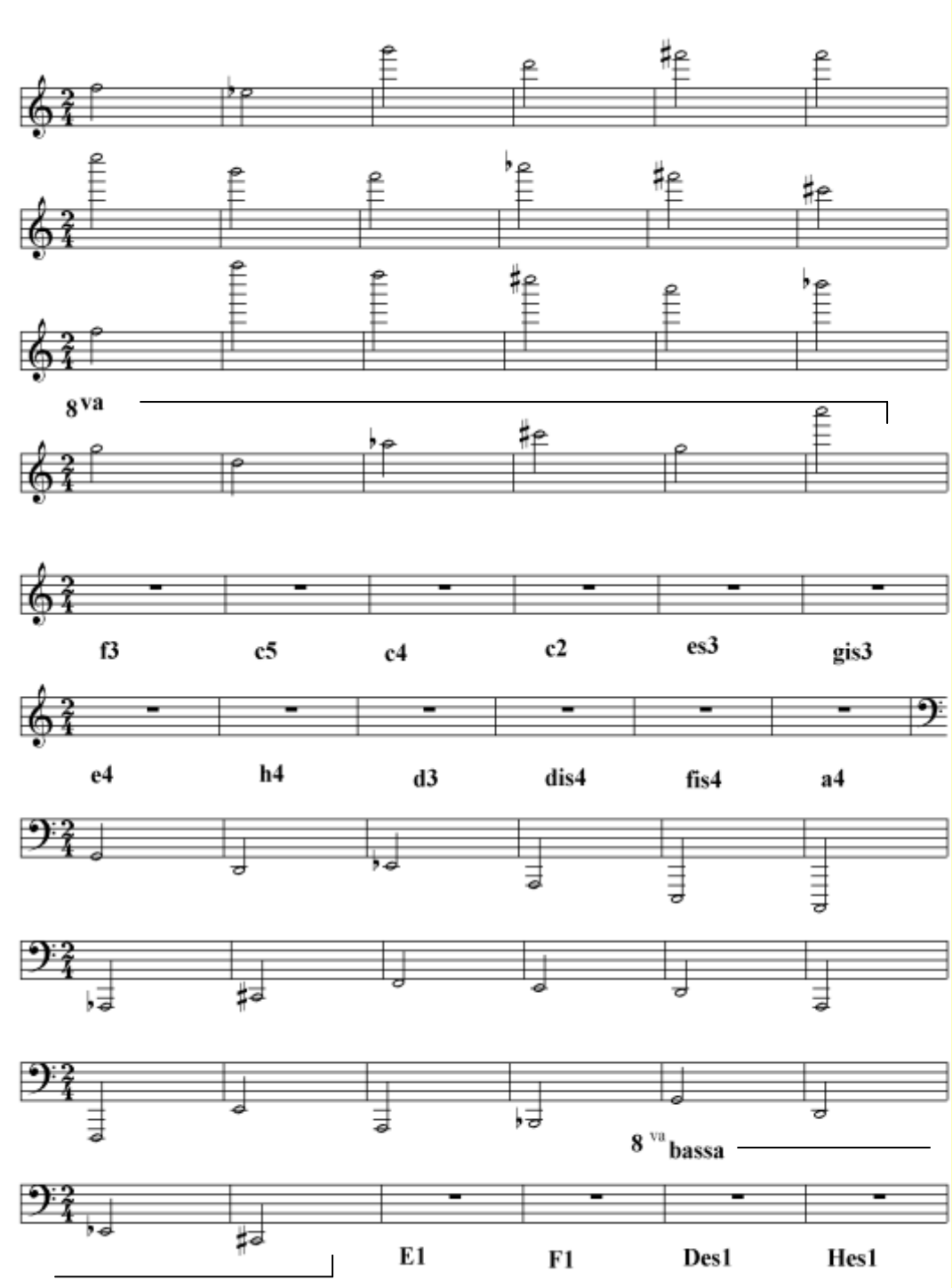

DELOVNA NALOGA
2

Reši naslednje note in jih zapiši.

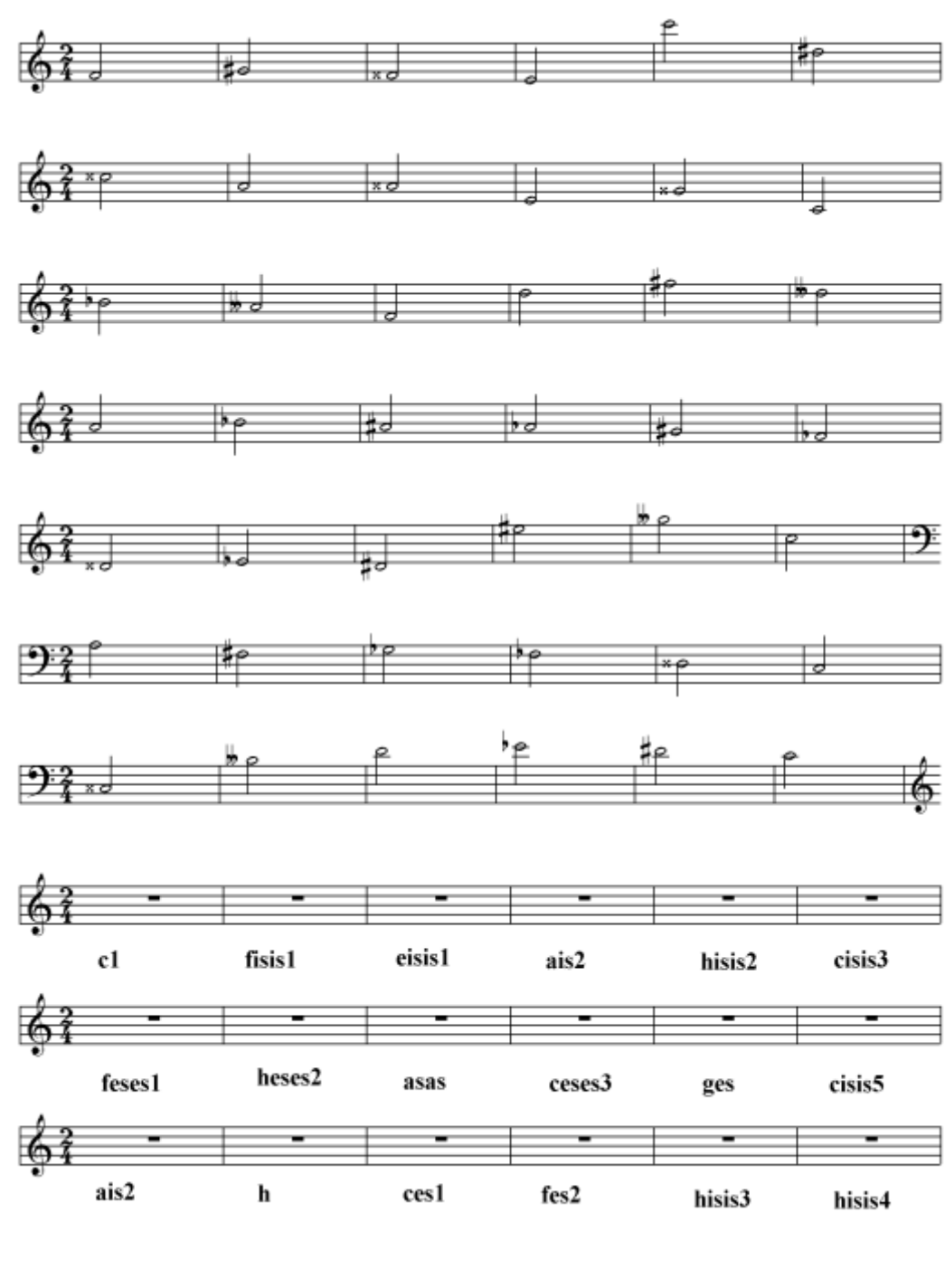

DELOVNA NALOGA 3

Reši naslednje naloge.

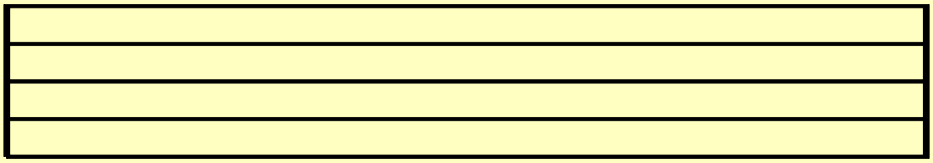

Zapiši: F-dur lestvico, označi poltone in cele tone.

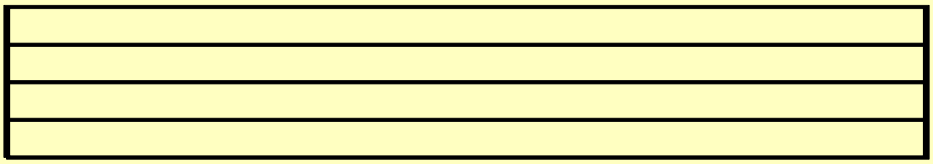

Zapiši: B-dur lestvico, označi poltone in cele tone.

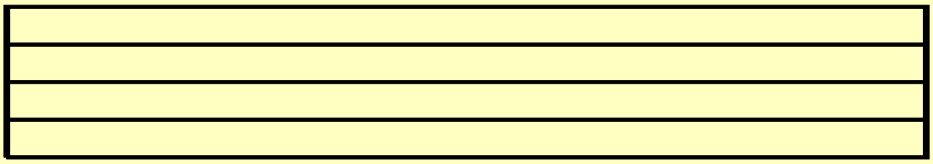

Zapiši: Es-dur lestvico, označi poltone in cele tone.

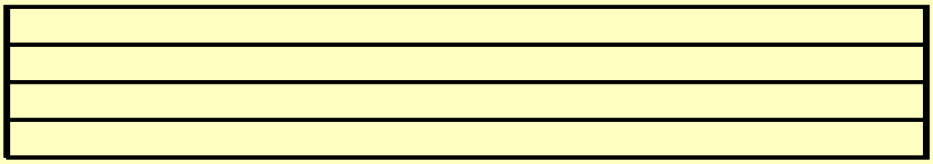

Zapiši: As-dur lestvico, označi poltone in cele tone.

DELOVNA NALOGA

4

Reši naslednje naloge. Dodaj poljubne notne vrednosti ali pavze. Prvi in tretji primer reši v $^{2}_{4}$ taktu, drugi primer v $^{3}_{4}$ taktu, zadnji primer v $^{4}_{4}$ taktu. Na začetku primera je potrebno napisati taktovski način. Zaradi estetike pišemo note vedno na isti črti (po navadi je to druga črta), pavze pa vedno tako, kot jih moramo v črtovju pisati po pravilih.

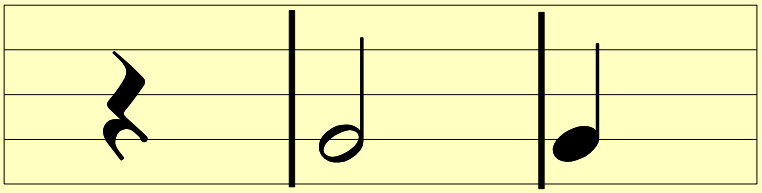

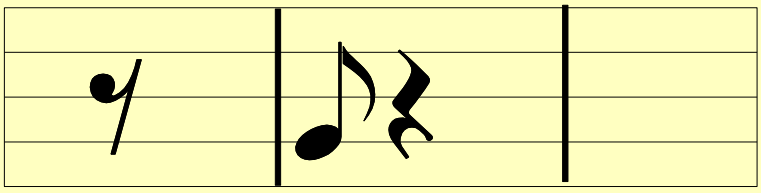

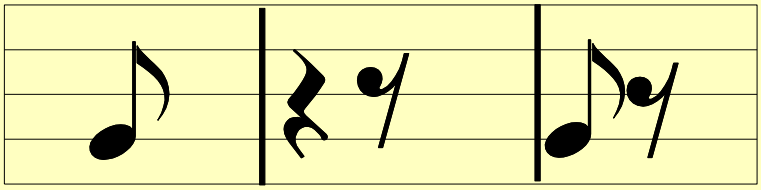

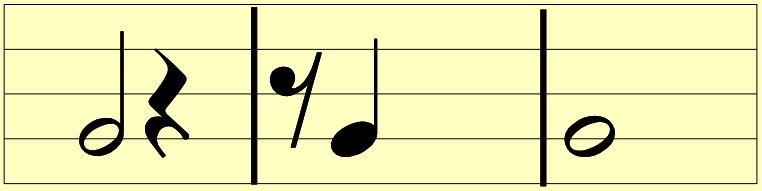

DELOVNA NALOGA

5

Reši naslednje naloge. Dodaj v primere šestnajstinke ali šestnajstinske pavze (tam, kjer je možno). Prvi in tretji primer reši v $^{3}_{4}$ taktu, drugi primer v $^{2}_{4}$ taktu, zadnji primer v $^{4}_{4}$ taktu. Na začetku primera je potrebno napisati taktovski način.

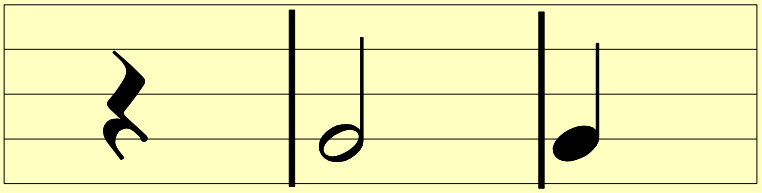

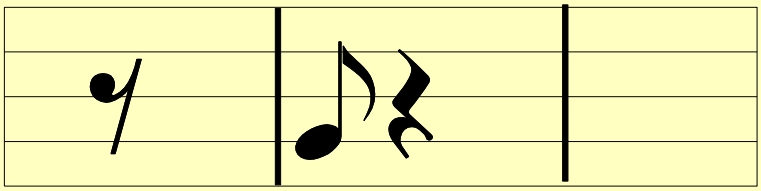

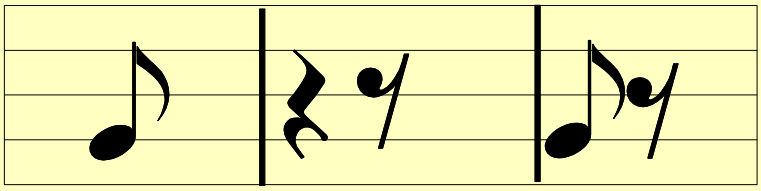

DELOVNA NALOGA
6

Čim bolj dopolni ritem s punktiranim ritmom. Če to ni možno, dopolni primere z notnimi vrednostmi oz. pavzami, ki se lahko uporabijo. Vsi primeri so v $\frac{4}{4}$ taktu.

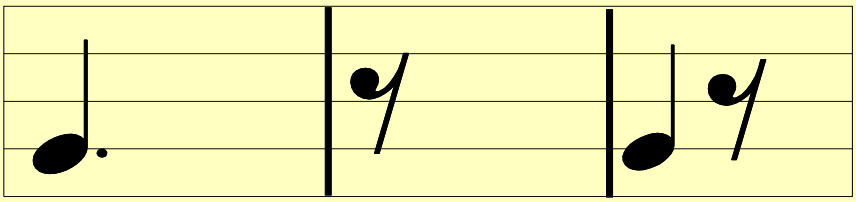

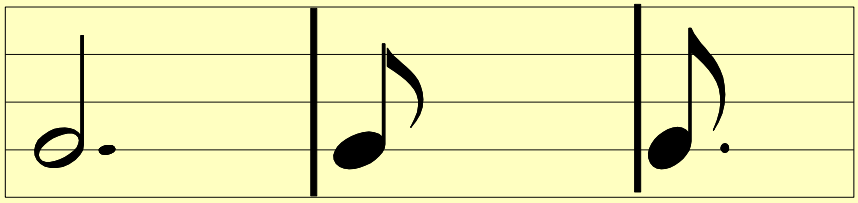

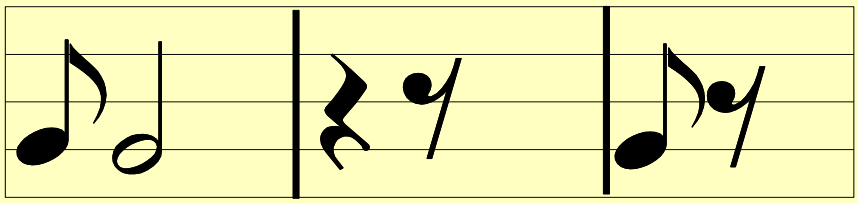

DELOVNA NALOGA
7

Zaploskaj naslednje ritmične primere (štej na glas).

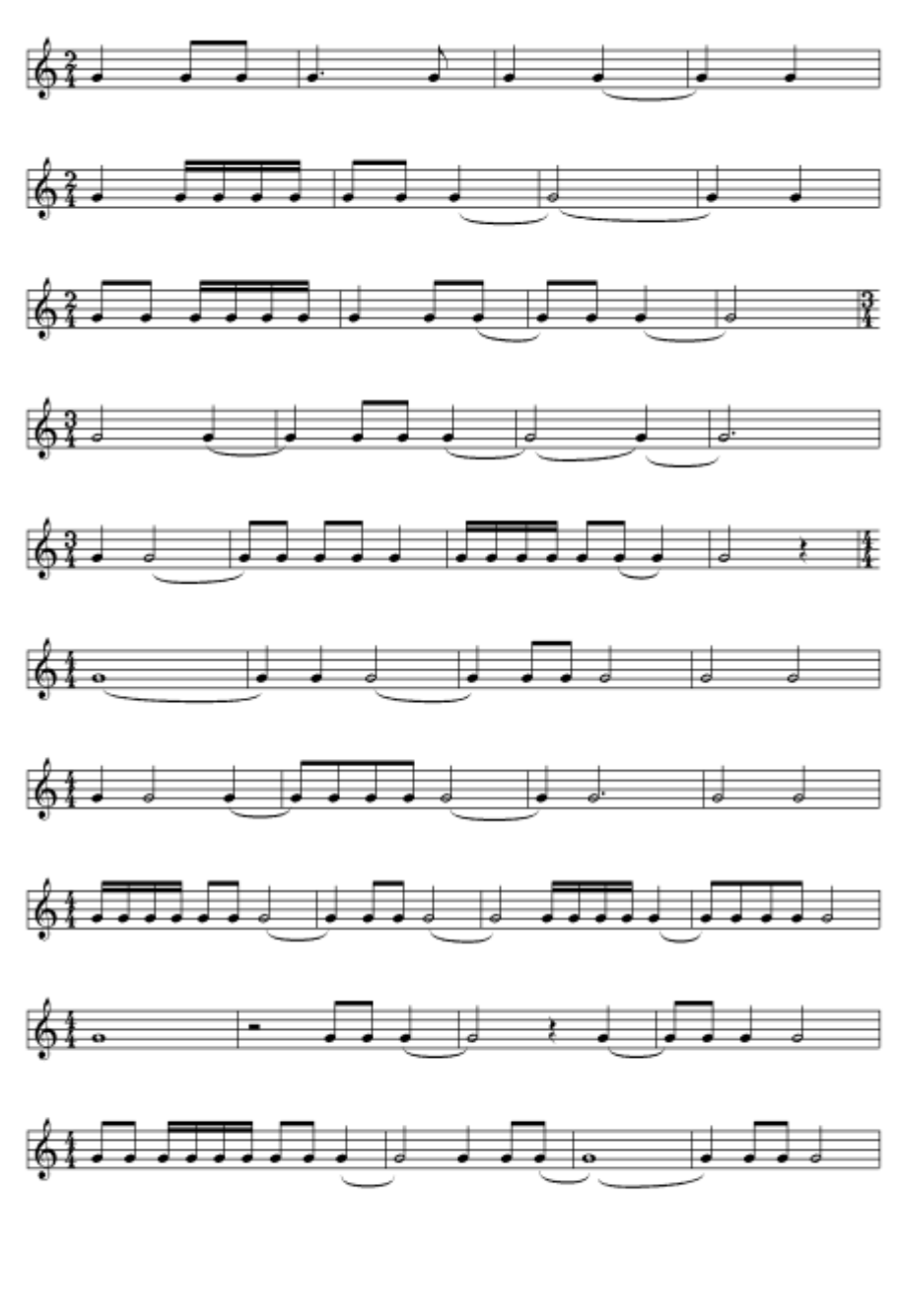

DELOVNA NALOGA
8

Čim bolj dopolni ritem z različnimi triolami (polovinske, četrtinske, osminske, šestnajstinske itn.) Če to ni možno, dopolni primere z notnimi vrednostmi oz. pavzami, ki se lahko uporabijo. Vsi primeri so v $\frac{4}{4}$ taktu.

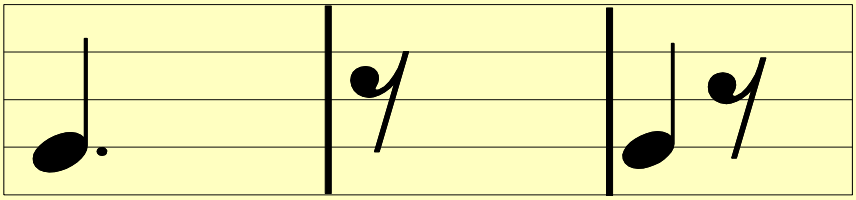

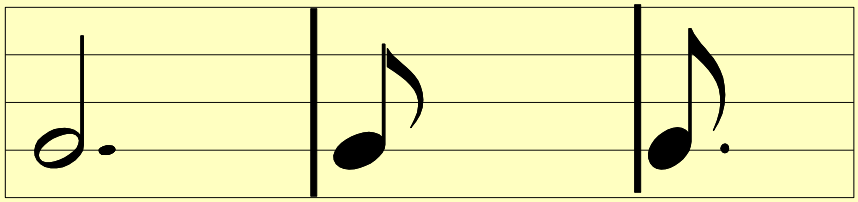

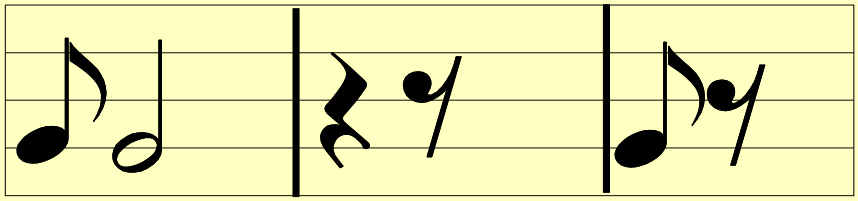

DELOVNA NALOGA

9

Zaploskaj naslednji ritem.

